

פרשת מסעי – הרב פרופ' יצחק קראוס

מסע האמונה

ספר במדבר - הוא ספר הדרך, כפי שנהג הרב צבי יהודה קוק זצ"ל לקרוא לספר זה. לקראת סיומו של ספר זה אשאל מה מאפיין את דור המדבר?, או בלשון ימינו מהי הכותרת שתינתן לדור זה?

והנה יש שני פסוקים סותרים לחלוטין בכותרת שהם מספקים לדור ז:

מחד גיסא: דבריו הקשים של משורר התהילים: "אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר וְאָמַר עִם תַּעֲי לִבָּב הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ דֶּרֶךְ: אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְּאִפִּי אִם יִבְאוּן אֶל מְנוּחָתִי" (תהילים, צה, י-יא). ומאידך גיסא דבריו המרוממים של הנביא ירמיהו: "כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כְּלוּלֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה" (ב, ב)? שניות זו באה לידי ביטוי לאורך כל הספר, בתלונות בני ישראל, בחטא העגל, חטא המרגלים ובמרידת קרח. ואולי אכן מוצדקת אמירתו של דוד המלך: "עם תעי לבב הם?" והנה דווקא נביא שידוע להוכיח מסנגר על בני ישראל, והאם אכן תקופה זו היא סמל ל"חסד נעורייך אהבת כלולותייך"?

המענה לסתירה זו טמון בהבנת מצבם המורכב של בני ישראל במדבר. כולנו זוכרים את תיאור דגלי המדבר, וילדים דמיינו לעצמנו את האהלים שציין כל דגל, כמאהל במחנה קיץ של תנועת הנוער. אולם גורם מכריע כיצד לשפוט את עם ישראל בתקופה זו טמון במספר האוכלוסין במדבר ובמצבם שם. ברייה ראלית, אם נעשה חישוב פשוט, ולא סטטיסטי מקצועי, נגלה שבני ישראל מנו במדבר לפחות שניים וחצי מיליון נפש (60 ריבוא גברים לבד מטף כפול ארבע: אשה ושני ילדים לפחות).

עובדה נוספת - אנו יודעים מהכתוב ששלושים ושבע וחצי שנים בני ישראל עמדו במקום אחד, אחר חטא המרגלים - אבל הם לא ידעו זאת! הם חיכו כל יום להעלות הענן... ולהתחיל לזוז. מי מאתנו מסוגל להיות בהמתנה שלוש שנה ויותר, ו"לחיות על מזוודות" תקופה כה ארוכה?!

ופרשת המן - גם היא מורכבת. במבט ראשון למקרא הפסוק: "וַיִּדְבֹּר הָעָם בְּאַלְהֵים וּבַמֶּשֶׁה לְמָה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בְּמִדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנִפְשָׁנוּ קֶצֶה בְּלֶחֶם הַקֶּלֶקֶל" (במדבר, כא, ה) אנו תמהים על כפיות הטובה של דור המדבר. הרי כמה נפלא לזכות במתת א-ל כזו: "וְהָמָן כָּזָרַע גֶּדֶד הוּא וְעֵינָיו כְּעֵין הַבְּדֹלָח: שְׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחְנוּ בְּרִחִים אוֹ דָכוּ בְּמִדְכָּה וּבִשְׁלֹו בְּפָרֹר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן" (שם, יא, ו-ז). אולם התורה מציינת את הקושי שבמתנות המדבר: "וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלִּיכָה ה' אֱלֹקֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לְמַעַן עֲנִתְךָ לְנִסְתָּךְ לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הַתְּשֹׁמֵר מִצְוֹתוֹ מִצְוֹתָיו אִם לֹא" (דברים, ח, ב), ומהו הנסיון? "וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעֲבֵךְ וַיֹּאכְלֵךְ אֶת הָמָן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדַעְךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יְחִיָּה הָאָדָם: שְׁמִלְתְּךָ לֹא בְּלִיתָה מַעֲלִיךְ וְרָגְלְךָ לֹא בִצְקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה" (שם, ג-ד).

לסכום: בבואנו לבחון את דור המדבר יש להתבונן על מציאות החיים המורכבת והקשה שהתנסו בה כשלושה מיליון נפש אשר חיו יחד בתנאי מדבר קשים וללא ידיעת העתיד. אמנם אין דאגות של של אוכל וביגוד, אבל גם זה בעייתי שכן כל אדם רוצה מדי פעם להחליף בגד, לאכול משהו שונה, לשנות ולחדש. לאור זאת נראה לי ש"הפגנות" כנגד השלטון המופיעות בספר במדבר פעמים בודדות באופן יחסי לסיטואציה הקשה של שהייה במדבר, הן תעודת כבוד לבני ישראל. חברה אחרת הייתה מתפרקת מיד בעטיין של הסיבות דלעיל. ולכן נאה דור המדבר לשבח שמשבח הקב"ה: זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כְּלוּלֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה".